

MEHMET AKİF ERSOY ÜNİVERSİTESİ
SAĞLIK BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ DERGİSİ
“MAKÜ Sag. Bil. Enst. Derg.”

<http://edergi.mehmetakif.edu.tr/index.php/sabed/index>

Türkiye’de Et İşleme Sanayinde Mevcut Durum

Current Situation in Meat Processing Industry of Turkey

Murat Polat¹, Yavuz Cevger¹

¹ Ankara Üniversitesi, Veteriner Fakültesi, Hayvancılık Sağlığı Ekonomisi ve İşletmeciliği Anabilim Dalı, 06110, ANKARA, TÜRKİYE

Abstract: The meat and meat processing industry has importance in terms of ensuring the adequate and balanced nutrition and also generating employment in Turkey, where the population rapidly increases and economic development initiatives are maintained to a high degree. Ensuring the desired benefits in the consumption of meat and meat products which form the most important group of food of animal origin, of which the consumption is necessary for protecting and maintaining the physical and mental health, is possible through their production in under suitable circumstances and presentation for consumption in sufficient amounts. In this study, the current situation was revealed by examining the meat processing industry of Turkey via the latest data. Totally 1.149.263 tons of red meat and 2.114.600 tons of white meat were produced in Turkey as of 2015. According to the inventory of Turkish Food and Beverage Industry in 2014, 501 enterprises operate in the meat processing industry in Turkey. While totally 42.982 people are employed in these enterprises, this number is equal to 9.74% of total employment in the food industry. Nevertheless, a 13.5% contribution was made to the food industry with the production valued at 14.931 million Turkish Liras (TL) in the same period. Moreover, the meat processing industry provided 1.780 million TL added value with the share of 11.32% within the total added value of the food industry. Finally, the meat processing industry has a great importance in the national economy because of the issues such as public health and development and economic development and employment.

Öz: Nüfusun hızlı bir şekilde artış gösterdiği ve ekonomik kalkınma çabalarının yoğun olarak sürdürüldüğü Türkiye’de et ve et işleme sanayi, yeterli ve dengeli beslenmenin sağlanabilmesi, istihdam yaratılması açısından önem taşımaktadır. Beden ve ruh sağlığının korunması ve devam ettirilmesi için tüketilmesi zorunlu olan hayvansal gıdaların en önemli grubunu oluşturan et ve et mamüllerinin tüketiminde istenilen faydanın sağlanabilmesi bunların uygun koşullarda üretilip yeterli miktarda tüketime sunulması ile mümkün olabilmektedir. Bu noktada et ve et işleme sanayi ayrı bir öneme sahiptir. Bu çalışmada Türkiye et işleme sanayi en güncel verilerle incelenerek mevcut durum ortaya konulmuştur. Türkiye’de 2015 yılı itibarıyla toplam 1,149,263 ton kırmızı et ve 2,114,600 ton beyaz et üretimi gerçekleşmiştir. Türkiye Gıda ve İçecek Sanayi 2014 yılı envanterine göre, Türkiye’de et işleme sanayinde 501 işletme faaliyette bulunmaktadır. Bu işletmelerde toplam 42,982 kişi istihdam edilirken, gıda sanayindeki toplam istihdamın %9,74’lük kısmına denk gelmektedir. Bununla birlikte aynı dönem için 14,931 milyon TL üretim ile gıda sanayine %13,5’lik katkı sağlanmıştır. Ayrıca gıda sanayi toplam katma değeri içerisinde, et işleme sanayi %11,32’lik pay ile 1,782 milyon TL katma değer sağlamıştır. Sonuç olarak et işleme sanayi hem toplum sağlığı ve gelişimi hem de ekonomik kalkınma, istihdam gibi konulardan dolayı ülke ekonomisi için çok büyük önem arz etmektedir.

Key words: Meat processing industry, meat products, red meat, white meat.

Anahtar sözcükler: Beyaz et, et işleme sanayi, et mamülleri, kırmızı et.

Yazışma Adresi: Arş.Gör. Murat POLAT
Ankara Üniversitesi, Veteriner Fakültesi, Hayvan Sağlığı Ekonomisi ve İşletmeciliği Anabilim Dalı, 06110, ANKARA, TÜRKİYE
E-posta: vet.hekim.muratpolat@gmail.com
Tel: +90 507 984 31 85

Geliş Tarihi: 10.11.2016

Kabul Tarihi: 27.12.2016

Kaynak göstermek için: Polat M., Gevger Y. 2016. Türkiye’de et işleme sanayinde mevcut durum. MAKÜ Sag. Bil. Enst. Derg. 4(2): 96-103.

Giriş

Türkiye’de et ve et ürünleri sanayi, yeterli ve dengeli beslenmenin sağlanabilmesi, istihdam yaratılması açısından önem taşımaktadır (Anonim, 2001).

Hayvansal gıdaların en önemli grubunu oluşturan et ve et mamüllerinin tüketiminde istenilen faydanın sağlanabilmesi bunların uygun koşullarda üretilip yeterli miktarda tüketime sunulması ile mümkün olabilmektedir (Anonim, 2001). Bu noktada et işleme sanayi ayrı bir öneme sahiptir.

Türkiye et sanayinde 1923-1952 yılları arası gün aşırı kesim, satış ve stoksuz taze et düzeni içerisinde geçmiş, modern anlamdaki ilk sanayi faaliyetleri ise 1952 yılında Et ve Balık Kurumunun kuruluşu ile başlamıştır. Daha sonra 1982 yılında özel sektöre kombina kurma yetkisi verilmesi ile hayvancılığa dayalı sanayi Cumhuriyet döneminden bugüne kadar önemli mesafeler kaydetmiştir (Anonim, 2001).

Tablo 1. Türkiye’de hayvan türlerine göre yapılan kırmızı et üretimi (ton) ve toplam kırmızı et üretimi içindeki payları (1990-2015)

Yıllar	Toplam Kırmızı Et (ton)	Sığır Eti (ton)	(%)	Manda Eti (ton)	(%)	Koyun Eti (ton)	(%)	Keçi Eti (ton)	(%)
1990	506,995	329,045	64,9	11,445	2,3	143,570	28,3	22,530	4,4
1995	415,239	292,447	70,4	6,094	1,5	102,115	24,6	14,124	3,4
2000	491,499	354,636	72,2	4,047	0,8	111,139	22,6	21,395	4,4
2001	435,778	331,589	76,1	2,295	0,5	85,661	19,7	16,138	3,7
2002	420,596	327,629	77,9	1,630	0,4	75,828	18	15,454	3,7
2003	366,960	290,454	79,2	1,709	0,5	63,006	17,2	11,487	3,1
2004	447,155	365,000	81,6	1,950	0,4	69,715	15,6	10,300	2,3
2005	409,423	321,681	78,6	1,577	0,4	73,743	18	12,390	3
2006	438,511	340,705	77,7	1,774	0,4	81,899	18,7	14,133	3,2
2007	576,830	432,406	75	1,989	0,3	118,075	20,5	24,360	4,2
2008	482,444	370,619	76,8	1,334	0,3	96,738	20,1	13,753	2,9
2009	412,621	325,286	78,8	1,005	0,2	74,633	18,1	11,675	2,8
2010	780,718	618,584	79,2	3,387	0,4	135,687	17,4	23,060	3
2011	776,915	644,906	83	1,615	0,2	107,076	13,8	23,318	3
2012	915,845	799,344	87,3	1,736	0,2	97,334	10,6	17,430	1,9
2013	996,155	869,292	87,3	366	0,04	102,943	10,3	23,554	2,4
2014	1,008,273	881,999	87,5	526	0,05	98,978	9,8	26,770	2,7
2015	1,149,263	1,014,926	88,3	326	0,03	100,021	8,7	33,990	3,0

Et işleme sanayi için en önemli hususlardan biri olan kaliteli ve yeterli hammadde temini, Türkiye’de üretilen kırmızı ve beyaz et miktarı ile doğrudan ilişkilidir. Türkiye’de 1990-2015 yılları arasında hayvan türlerine göre yapılan kırmızı et üretimi (ton) ve toplam kırmızı et üretimi içindeki yüzde payları Tablo 1’de verilmiştir (Anonim, 2016b).

Tablo 1 incelendiğinde, Türkiye’de 1990-2015 yılları arasındaki dönemde, 1990 yılı itibariyle 506.995 ton olan toplam kırmızı et üretiminin, 2010 yılından itibaren yapılan ithalatın etkisi ile 2015 yılında 1.149.263 tona yükseldiği görülmektedir. Aynı dönemde, sığır eti üretiminin toplam et üretimi içindeki payı %64,9’dan %88,3’e yükselirken, manda eti üretimi payının %2,3’ten %0,03’e, koyun eti üretimi payının %28,3’ten %8,7’e ve keçi eti üretiminin payının ise %4,4’ten %3’e gerilediği görülmektedir.

Türkiye et işleme sanayi için diğer bir hammadde kaynağı olan beyaz et için, 1990-2015 yılları arasında hayvan türlerine göre yapılan beyaz et üretimi (ton) ve toplam beyaz et üretimi içindeki yüzde payları Tablo 2’de verilmiştir (Anonim, 2016a).

Tablo 2 incelendiğinde, yıllar itibariyle toplam beyaz et üretiminin istikrarlı bir artış gösterdiği gözlenmektedir. Bu istikrarlı artışa, 2015 yılı itibariyle %93,73 pay ile piliç etinin en yüksek katkıyı sağladığı görülmektedir.

Türkiye’de hayvancılığa dayalı sanayi, gıda sanayi alt sektörleri içerisinde değerlendirilmektedir. Bu sınıflandırmada hayvancılığa dayalı sanayi 3 başlıkta toplanmıştır. Bunlar sırasıyla, et ve et ürünleri imalatı, işlenmesi ve muhafazası, balık ve balık ürünlerinin işlenmesi ve muhafazası ve süt ürünleri imalatı şeklindedir. Bu üç başlık içerisinde et ve et ürünleri imalatı, işlenmesi ve muhafazası, hem işleme öncesi hem işlenmiş ürün açısından daha uzun muhafaza ve raf ömrüne sahip olması sebebiyle diğer iki sanayi kollarına göre daha avantajlıdır.

Et İşleme Sanayinde Mevcut Durum

Et işleme sanayi, hayvansal hammaddeyi, uygulanan çeşitli işleme teknikleri ile raf ömrü uzun ve tüketime hazır ürünlere dönüştüren hayvancılığa dayalı sanayinin önemli bir koludur. Bu şekilde et ürünlerinin yılın her döneminde tüketimine olanak tanımaktadır. Bu ürünlerin başında sucuk, sosis, salam, pastırma, kavurma ve jambon gelmektedir. Et işleme sanayi hammaddenin temininden başlayarak, tüketiciye ürünlerin kaliteli ve güvenli bir şekilde sunulması konusunda tüm süreçleri kapsamaktadır.

Tablo 2. Türkiye’de hayvan türlerine göre yapılan beyaz et üretimi (ton) ve toplam beyaz et üretimi içindeki payları (1990-2015)

YILLAR	Piliç Eti	%	Hindi Eti	%	Köy ve Yumurta Tavukları, Diğer Kanatlı Eti	%	Toplam
1990	162,569	75,00	0	0,00	54,190	25,00	216,759
1995	313,154	75,00	2,646	0,63	101,739	24,37	417,539
2000	662,096	88,00	23,265	3,09	67,021	8,91	752,382
2001	592,567	88,00	38,991	5,79	41,813	6,21	673,371
2002	620,581	88,00	24,582	3,49	60,043	8,51	705,206
2003	768,012	90,00	34,078	3,99	51,255	6,01	853,345
2004	940,889	90,00	46,248	4,42	58,295	5,58	1,045,432
2005	978,400	90,19	53,530	4,93	52,850	4,87	1,084,780
2006	945,779	91,66	45,750	4,43	40,250	3,90	1,031,779
2007	1,024,000	92,09	33,000	2,97	55,000	4,95	1,112,000
2008	1,162,000	92,66	35,000	2,79	57,000	4,55	1,254,000
2009	1,184,000	93,08	28,000	2,20	60,000	4,72	1,272,000
2010	1,423,000	93,74	33,000	2,17	62,000	4,08	1,518,000
2011	1,626,000	94,03	31,200	1,80	72,000	4,16	1,729,200
2012	1,714,000	93,18	45,400	2,47	80,000	4,35	1,839,400
2013	1,791,000	93,11	44,000	2,29	88,500	4,60	1,923,500
2014	1,942,000	92,97	52,800	2,53	94,000	4,50	2,088,800
2015	1,982,000	93,73	55,500	2,62	77,100	3,65	2,114,600

Türkiye’de 2007-2012 yılları arasında gıda sanayinde alt sektörler bazında hayvancılığa dayalı sanayi işletme sayıları Tablo 3’te verilmiştir (Anonim, 2011; 2012; 2013; 2014; 2015).

Tablo 3. Gıda sanayinde alt sektörler bazında hayvancılığa dayalı sanayi işletme sayıları (adet) (2007-2012)

Yıllar	2007	2008	2009	2010	2011	2012	% Pay
Gıda Sanayi	30,635	34,315	39,579	35,631	39,583	40,235	
Toplam (1 + 2 + 3)	1,799	1,795	2,076	1,968	2,114	2,506	100
1 Et ve et ürünleri imalatı, işlenmesi ve muhafazası	419	474	454	410	452	501	19,99
1-a Et imalatı ve muhafazası	164	210	155	176	202	214	8,54
1-b Kümes hayvanları etlerinin imalatı ve muhafazası	46	48	43	43	46	53	2,11
1-c Et ve kümes hayvanı et ürünlerinin imalatı	209	216	256	191	204	234	9,34
2 Balık ve balık ürünlerinin işlenmesi ve muhafazası	69	59	52	56	54	65	2,59
3 Süt ürünleri imalatı	1,311	1,262	1,570	1,502	1,608	1,940	77,41
3-a Sütخانه işletmeciliği ve peynir imalatı	1,098	1,035	1,258	1,174	1,243	1,523	60,77
3-b Dondurma imalatı	213	227	312	328	365	417	16,64

Tablo 3 incelendiğinde, Türkiye’de 2007-2012 yılları arasında gıda sanayinde alt sektörler bazında hayvancılığa dayalı sanayi işletme sayılarında istikrarlı bir artışın olduğu görülmektedir. 2012 yılı itibarı ile hayvancılığa dayalı sanayi işletmeleri içinde et ve et ürünleri imalatı, işlenmesi ve muhafaza sanayi toplam 501 işletme ile %9,99 paya sahiptir. Et işleme sanayi açısından bakıldığında hayvancılığa dayalı sanayi içerisinde 234 adet işletme ile önemli bir yere sahiptir. 2007-2012 yılları arasında gıda sanayinde alt sektörler bazında hayvancılığa dayalı sanayi işletme istihdam sayıları Tablo 4’te verilmiştir (Anonim, 2011; 2012; 2013; 2014; 2015).

Tablo 4. Gıda sanayinde alt sektörler bazında hayvancılığa dayalı sanayi işletme istihdam sayıları (kişi) (2007-2012)

Yıllar	2007	2008	2009	2010	2011	2012	% Pay
Gıda Sanayi	301,108	317,713	337,176	371,624	397,679	440,942	
Toplam (1 + 2 + 3)	55,610	60,561	58,545	69,353	77,158	87,915	100
1 Et ve et ürünleri imalatı, işlenmesi ve muhafazası	26,645	29,242	28,380	33,435	38,464	42,982	48,89
1-a Et imalatı ve muhafazası	3,771	3,733	3,644	3,985	5,999	6,140	6,98
1-b Kümes hayvanları etlerinin imalatı ve muhafazası	16,220	18,315	18,265	22,963	26,410	29,490	33,54
1-c Et ve kümes hayvanı et ürünlerinin imalatı	6,654	7,194	6,471	6,487	6,055	7,352	8,36
2 Balık ve balık ürünlerinin işlenmesi ve muhafazası	4,362	4,621	3,835	4,814	4,899	5,409	6,15
3 Süt ürünleri imalatı	24,603	26,698	26,330	31,104	33,795	39,524	44,96
3-a Süthane işletmeciliği ve peynir imalatı	20,392	21,820	21,921	26,105	28,650	33,419	38,01
3-b Dondurma imalatı	4,211	4,878	4,409	4,999	5,145	6,105	6,94

Tablo 4 incelendiğinde, Türkiye’de 2007-2012 yılları arasında hayvancılığa dayalı sanayi işletmelerinde istihdam edilen kişi sayısının 2007 yılında 55.610 iken %58 oranında artarak 87,915 kişiye ulaştığı görülmektedir. 2012 yılı itibarı ile hayvancılığa dayalı sanayi işletmeleri içinde istihdam edilen kişi sayısına bakıldığında %48,89 ’luk oran ile et ve et ürünleri imalatı, işlenmesi ve muhafaza sanayi en büyük paya sahiptir. Bu payın oluşmasına et ve kümes hayvanı et ürünlerinin imalatı sanayi %6,15’lik katkı sağlamıştır. 2007-2012 yılları arasında gıda sanayinde alt sektörler bazında hayvancılığa dayalı sanayi işletmelerine ait üretim ve katma değerler (milyon TL) Tablo 5 ve Tablo 6’da verilmiştir (Anonim, 2011; 2012; 2013; 2014; 2015).

Tablo 5. Gıda sanayinde alt sektörler bazında hayvancılığa dayalı sanayi işletmelerine ait üretim değerleri (Milyon TL) (2007-2012)

Yıllar	Gıda Sanayi	% Artış	1		2		3	Toplam (1+2+3)
			Et ve et ürünleri imalatı, işlenmesi ve muhafazası	% Artış	Balık ve balık ürünlerinin işlenmesi ve muhafazası	Süt ürünleri imalatı		
2007	52,617	100	5,791	100	613	7,010	13,414	
2008	62,244	118	6,556	113	818	8,153	15,527	
2009	64,664	123	7,107	123	784	8,181	16,072	
2010	79,476	151	10,358	179	944	10,774	22,076	
2011	97,469	185	12,034	208	1,186	11,636	24,856	
2012	110,546	210	14,931	258	1116	14,492	30,359	

Tablo 6. Gıda sanayinde alt sektörler bazında hayvancılığa dayalı sanayi işletmelerine ait katma değer (Milyon TL) (2007-2012)

Yıllar	Gıda Sanayi	% Artış	1		2		3	Toplam (1+2+3)
			Et ve et ürünleri imalatı, işlenmesi ve muhafazası	% Artış	Balık ve balık ürünlerinin işlenmesi ve muhafazası	Süt ürünleri imalatı		
2007	8,190	100	982	100	117	1,210	2,309	
2008	9,819	120	841	86	177	1,340	2,358	
2009	10,571	129	1,133	115	199	1,415	2,747	
2010	11,631	142	1,523	155	186	1,439	3,148	
2011	13,228	162	1,346	137	237	1,595	3,178	
2012	15,740	192	1,782	181	243	1,927	3,952	

Tablo 5 ve 6 birlikte incelendiğinde, 2007-2012 yılları arası Türkiye’de Gıda Sanayi üretim değeri %210 artış göstererek 2012 yılı itibari ile 110,546 milyon TL üretim gerçekleştirerek 15,740 milyon TL katma değer sağlamıştır. Aynı dönemde hayvancılığa dayalı sanayi içerisinde et işleme sanayi gıda sanayine göre daha hızlı bir gelişim sağlayarak %258 artış ile 14,931 milyon TL üretim gerçekleştirip 1,782 milyon TL katma değer sağlamıştır. Bununla birlikte Gıda Sanayi üretim değerinin %27,4 ’lük kısmı ve katma değerinin %25,1’lik kısmı hayvancılığa dayalı sanayi tarafından oluşturulduğu görülmektedir. 2012 yılı itibari ile hayvancılığa dayalı sanayi içerisinde hem üretim değeri hem de katma değer açısından bakıldığında, et ve et ürünleri imalatı, işlenmesi ve muhafaza sanayinin sırasıyla %49,1 ve %45 oran ile önemli bir paya sahip olması sektör açısından önem arz etmektedir.

Et İşleme Sanayinde Sorunlar

Et işleme sanayinin hayvancılığa dayalı sanayi içerisindeki önemi açıkça görülmektedir. Diğer taraftan her sanayi dalında olduğu gibi et işleme sanayinde de çeşitli sorunlar mevcuttur. Bu sorunların başında yeterli ve düzenli hammadde temininde yaşanan dalgalanmalar gelmektedir. Hammadde yetersizliği aynı zamanda işletmelerin düşük kapasite kullanım oranı ile faaliyetlerine devam etmesine sebep olmaktadır (Çapraz, 2004). Et işleme sanayinin diğer önemli bir sorunu ise piyasadaki merdiven altı diye tabir edilen kayıt dışı çalışan işletmelerdir. Bu işletmeler haksız rekabete sebep olurken diğer taraftan ilgili bakanlıklar tarafından denetimden kaçtıklarından, insan sağlığını da tehdit etmektedir (Tosun ve Demirbaş, 2012). Sektöre ait diğer sorunlar sermaye yetersizliği, bilinçsiz tüketici, sektördeki rekabet sorunları şeklinde sıralanabilir (Çakal ve Sert, 2013).

Sonuç

Türkiye et işleme sanayi, düşük sermaye yatırımı ile yüksek katma değer sağlayan hayvancılığa dayalı bir sanayi olmasıyla birlikte gıda sanayinin de önemli parçalarından biridir. Et işleme sanayinin güçlü ve zayıf yönleri incelenerek teşvik edildiğinde hızlı bir gelişim gösterecektir. Sektörün yaşadığı sorunlar kapsamlı olarak ele alınarak çözüme kavuşturulduğunda hem ülke ekonomisine daha fazla katkı sağlayacak hem de yeterli miktarda, sağlıklı ve güvenilir et mamülleri tüketilmesine de zemin hazırlamış olacaktır.

Kaynaklar

1. Anonim 2001. T.C. Kalkınma Bakanlığı. Sekizinci Beş Yıllık Kalkınma Planı. Gıda sanayi özel ihtisas komisyonu raporu. Et ve et ürünleri sanayi alt komisyon raporu.
2. Anonim 2016a. http://www.besdbir.org/istatistikler/Turkiye_Kanatli_Eti_Uretimi_20012015.pdf. (Erişim tarihi: 24.10.2016)
3. Anonim 2016b. <https://biruni.tuik.gov.tr/hayvancilikapp/hayvancilik.zul> (Erişim tarihi: 15.10.2016)
4. Çakal MA, Sert F. 2013. Doğu anadolu bölgesi et ve et ürünleri stratejisi. Erzurum: kuzeydoğu anadolu kalkınma ajansı araştırma ve planlama birimi yayını.
5. Çapraz İ. 2004. Kırmızı et sektör profili. İstanbul: İstanbul ticaret odası yayınları.
6. Tosun D, Demirbaş N. 2012. Türkiye’de kırmızı et ve et ürünleri sanayinde gıda güvenliği sorunları ve öneriler. Uludağ Üniversitesi Ziraat Fakültesi Dergisi. 26 (1), 93-101.
7. Anonim 2011. <http://www.gidahatti.com/ghraporlar/>. Türkiye Gıda ve İçecek Sanayi Dernekleri Federasyonu. Türk Gıda ve İçecek Sanayi 2010 Envanteri. 1, 16-24. (Erişim tarihi: 15.02.2015).
8. Anonim 2013. <http://www.gidahatti.com/ghraporlar/>. Türkiye Gıda ve İçecek Sanayi Dernekleri Federasyonu. Türk Gıda ve İçecek Sanayi 2011 Envanteri. 1, 16-24. (Erişim tarihi: 15.02.2015).
9. Anonim 2013. <http://www.gidahatti.com/ghraporlar/>. Türkiye Gıda ve İçecek Sanayi Dernekleri Federasyonu. Türk Gıda ve İçecek Sanayi 2012 Envanteri. 1, 17-25. (Erişim tarihi: 15.02.2015).

10. Anonim 2014.<http://www.gidahatti.com/ghrapolar/>. Türkiye Gıda ve İçecek Sanayi Dernekleri Federasyonu. Türk Gıda ve İçecek Sanayi 2013 Envanteri. 1, 17-25. (Erişim tarihi: 15.02.2015).
11. Anonim 2015.<http://www.gidahatti.com/ghrapolar/>. Türkiye Gıda ve İçecek Sanayi Dernekleri Federasyonu. Türk Gıda ve İçecek Sanayi 2014 Envanteri. 1,15-23. (Erişim tarihi: 15.02.2015).